

Zīvis

Dabā un mājās
gatavoti ēdieni

Dabā un mājās
gatavoti ēdieni

Sastādījusi un vāka dizainu veidojusi
Lilija Rimicāne

ISBN 978–9984–859–93–4

© «Izdevniecība Avots», 2014
© L. Rimicāne, teksts, 2014
© L. Rimicāne, vāka dizains, 2014

IEVADS

Uzturā ietilpst oībaltumvielas, tauki, oglhidrāti un minerālvielas cilvēka organismam nepieciešamas jaunu audu veidošanai un vielmaiņas procesos patērētās enerģijas krājumu atjaunošanai. Vitamīni veicina vielmaiņas procesus un nodrošina normālas cilvēka organisma funkcijas. Ja vitamīni ir pietiekamā daudzumā, uzturs tiek izmantots pilnīgi un cilvēks ir pasargāts no dažādām slimībām. Fermenti ir bioloģiski katalizatori, kas paātrina ķīmiskās reakcijas, cilvēka organismam pārstrādājot barību. Barības ekstraktvielas, kairinot gremošanas sulu izdalīšanos, veicina apetītes rašanos un labāku barības izmantošanu. Ūdens šķīdina daudzas barības vielas, iznēsātās pa visu organismu un piedalās audu un orgānu veidošanā.

Visas šīs vielas ietilpst zivju gaļā, bet dažas no tām (minerālvielas, līmvielas) ir arī zivju asakās un zvīnās. Šo vielu daudzums zivju gaļā ir dažāds un atkarīgs ne tikai no zivju sugas, bet arī no to vecuma, dzimumgatavības, uzturēšanās vietas un makšķerēšanas sezonas.

Zivis ir oībaltumvielu pārtikas produkts, jo oībaltumvielas un taukvielas (treknām zivīm) veido zivju gaļas organisko vietu pamatmasu. Zivju gaļas oībaltumvielas satur aminoskābes, kas pēc sava sastāva ir līdzīgas cilvēka organismu oībaltumvielu aminoskābēm, tādēļ zivju gaļa ir viegli sagremojama un tās oībaltumvielas ir pilnvērtīgas. Dzīvām zivīm muskuļi ir sterili, bet nedzīvām ātri bojājas, it sevišķi augstā temperatūrā. Piemēram, vasarā svaigas zivis var sabojāties jau otrajā dienā pēc izzvejošanas. Tādēļ iegūtais loms ir pareizi jāuzglabā un jāapstrādā.

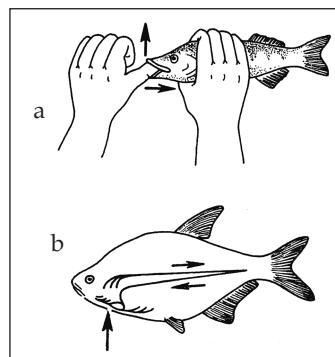
ZIVJU APSTRĀDE

Zivju nogalināšana

Zivs jāapstrādā, tiklīdz tā ir izvilkta no ūdens. Nedrīkst uzšķērst, atdalīt zvīņas vai arī novilkt ādu dzīvai zivij. Nav vēlams arī noķerto zivi atstāt sausumā noslāpt, jo tādējādi galā zaudē savas garšas īpašības.

Zivs jāapdullina, izdarot strauju sitienu pa galvas augšējo daļu. Sitienam jābūt tik stipram, lai neielauztu zivs galvaskausu. Zivi var arī nogalināt, tās galvu ar strauju kustību palaužot uz augšu, līdz dzirdama čirkstoša skaņa. Ja zivij nav asu zobu, to ir vieglāk izdarīt, ieliekot zivs mutē īkšķi (sk. 4. zīm.) un pārlaužot mugurkaulu tūlit aiz zivs galvas. Izmantojot šo paņēmienu, zivij labi noteik asinīs, bet to ir grūtāk apstrādāt un sadalīt.

Zivi var nogalināt, pārgriežot tai vēdera aortu vai žaunu vēnu. Izmantojot šo paņēmienu, zivij brīvi noteik asinīs, tāpēc gaļa būs baltāka, stingrāka un garšīgāka. Tas jādara, kamēr zivs vēl ir aktīva, t.i., sirds vēl spēcīgi sūknē asinīs.

4. zīm. Zivju nogalināšana: a – ieliekot zivs mutē īkšķi un izdarot strauju kustību; b – pārgriežot žaunu vēnu.

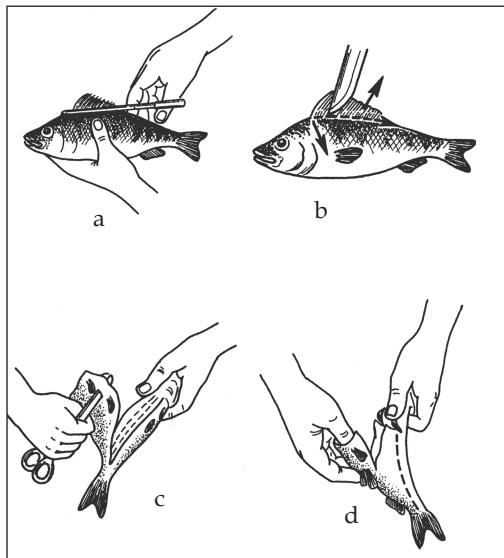
Zivju sadalīšana

Sākot zivs sadalīšanu, tai vispirms ir jāizņem žaunas un iekšējie orgāni, jo baktērijas, kas tajos atrodas, aktivizē bojāšanās procesu. Rūpīgi ir jāizņem arī sarecējušās asinis, kas sakrājušās zem mugurkaula. Aknu un ikru kvalitāti novērtē pēc to ārējā izskata.

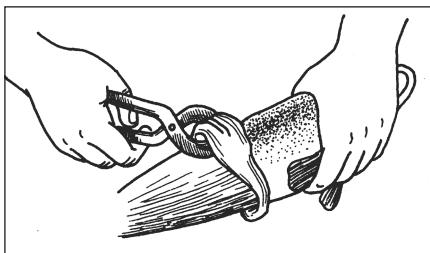
Zivi sadala šādā secībā: atdala zvīņas, novelk ādu (ne visos gadījumos), izķidā un sagriež gabalos vai atdala fileju.

Lai zivi būtu iespējami vieglāk sadalīt, nepieciešami šādi instrumenti: rīvīte zvīņu atdalīšanai, zivju nazis, nazis filejas atdalīšanai, šķēres un koka vai plastmasas dēlītis.

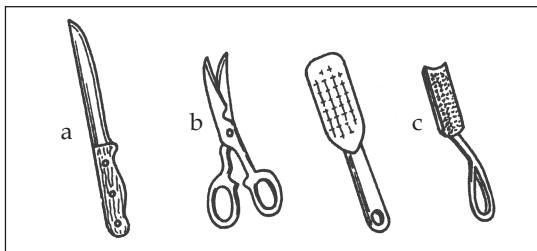
Asariem pirms ādas atdalīšanas ar šķērēm nogriež muguras spuru līdz ar ādas strēmelīti vai arī ar nazi iegriež abpus peldspurai un to atdala. Pēc tam visapkārt zivs galvai izdara iegriezumu un novelk ādu, vienlaicīgi atdalot arī peldspuras. Zivs iekšējos orgānus izņem kopā ar žaunām, atbrīvojot vēdera dobumu. Pēc tam nogriež asti un galvu (sk. 5. zīm.).

5. zīm. Asara sadalīšana
(a, b, c, d).

6. zīm. Ādas atdalīšana zutim un vēdzelei.

7. zīm. Riki zīvs apstrādei: a – nazi filejas atdalīšanai; b – šķēres; c – rīvītes zvīņu atdalīšanai (plakana un pusapaļa).

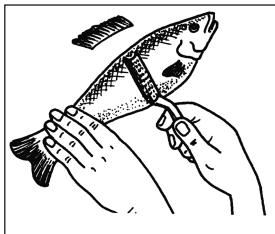
Vēdzeles un zušus neķidā, pirms tiem nav novilkta āda. Ādu iegriež visapkārt galvai un ar stangu palīdzību to novelk kā «zeki».

Lai strādājot zivi būtu vieglāk saturēt, to var aptīt ar auduma gabalu. Īpaši ērti zivi ir apstrādāt, pakarot to ar galvu uz āķa, jo var darboties ar abām rokām (sk. 6. zīm.).

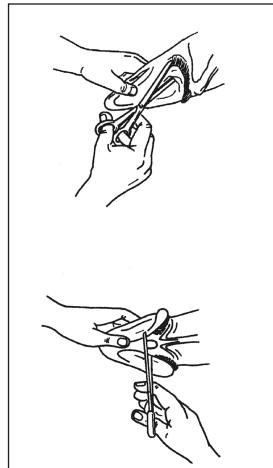
Zīvs filejas atdalīšana

Vispirms ar nazi vai rīvīti zivij atdala zvīņas, sākot no astes, un nogriež peldspuras (sk. 8. zīm.). Pēc tam ar šķērēm vai nazi no galvas līdz anālai peldspurai pārgriež zīvs vēderu. Jāstrādā ļoti rūpīgi, cenšoties nepārspiest žultspūsli un nenotraipīt gaļu ar žulti (sk. 9. zīm.). Pēc tam izņem ūdens kopā ar iekšējiem orgāniem (sk. 10. zīm.).

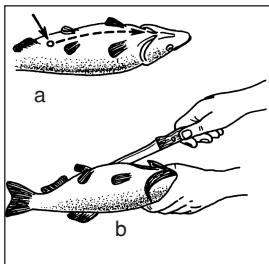
Lielām zivīm, ja tās vēlas pildīt, griezumu izdara pa muguru. Tā kā līdakām ir ļoti asas žaunas, tās izņem ar nazi vai šķērēm, pārgriežot cīpslu, kas savieno žaunas ar galvaskausu.

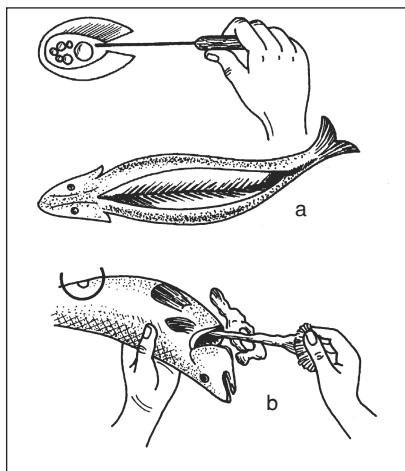
8. zīm. Zvīņu atdalīšana ar rīvīti.

10. zīm. Žaunu izņemšana ar šķērēm.

9. zīm. Zivs uzšķēršana.

11. zīm. Zivs sagatavošana pildīšanai:
a – griezums mugurā; b – iekšējo orgānu izņemšana reizē ar žaunām pēc zvīņu atdalīšanas un griezuma izdarīšanas pie anālās atveres.

spiež un izmet. Tad buljonā liek kartupeļus, sīpolus, garšvielas un, kad kartupeļi pusmīksti, zupai pievieno sagrieztu zivi. Visu vāra līdz gatavībai.

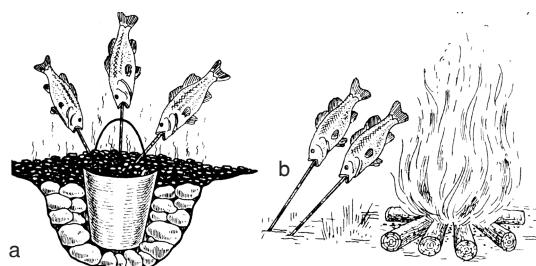
Zupa «ar diedziņiem»

Notīrītām, izķidātām zivīm nogriež spuras, bet zivis uzver uz stipra pavediena, vai nu to izverot caur acīm, vai žaunām. Saišķi ar zivīm uzver uz kociņa un liek katlā, kociņu atbalstot uz katla malām. Pievieno kartupeļus, garšvielas, sīpolu un vāra, līdz zivju gaļa atdalās no asakām. Diegu ar asakām izvelk no zupas, bet gaļa paliek katlā. Šādu zupu vāra no vidēji lielām zivīm.

Uz «zobentiņiem» cepta zivs

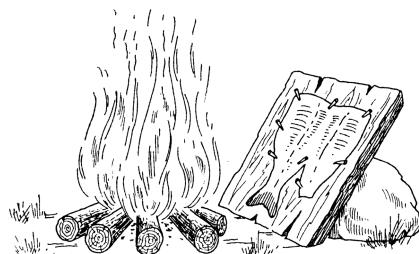
Zivis cept uz «zobentiņiem» ir vienkārši un ērti. Šādi var gatavot asarus, līdakas, lašveida zivis u. c.

Zivis izķidā un apsāla, neatdalot iepriekš zvīņas un neno-griežot tām galvu. Uz «zobentiņa» sprauž veselu zivi un tur to virs kvēlojošām oglēm vai arī iedur zemē, noliecot slīpi tuvāk oglēm. Zivis jātur tādā attālumā, lai tās neapdegtu un vienmērīgi izceptos.

Zivju cepšana uz «zobentiņiem»: a – uz oglēm; b – pie ugunkura.

Uz koka dēlīša cepta zivs

Zivs cepšana uz dēlīša.

Zivij nogriež galvu, vienlaikus to izķidājot. Pēc tam pa zivs muguru izdara iegriezumu, nepārgriežot vēderu. Zivi atvērtā veidā, ar ādu uz leju, liek uz plata dēļa un piestiprina to ar smailām koka tapiņām, iepriekš ar nazi dēlītī izveidojot iedobes. Dēlīti ar piestiprināto zivi liek pie ugunkura nedaudz slīpi: attālumam jābūt tādam, lai zivs ceptos lēnām. 6 kg smags lasis šādi cepsies ne mazāk par 6 stundām. Ugunkurā ieteicams kurināt alkšņa malku, bet dēlītis ar zivi novietojams apmēram divu cirvja kātu attālumā no uguns. Cepšanas laikā zivs perioiski jāapprasina ar sālsūdeni. Neraugoties uz ilgo gatavošanas laiku, rezultāts noteikti attaisnos gaidīto!

Mālos cepta zivs

Vispirms jāsakur ugunkurs. Zivi izķidā, atstājot zvīņas, tās iekšpusi ierīvē ar sāli, pilda tajā sīpolu, piparu graudiņus un lauru lapu. Pēc tam zivi 3–4 cm biezā kārtā apziež ar māliem un uz 25–40 minūtēm ierušina karstās oglēs. Virs oglēm kuri na uguni. Kad zivs ir gatava (māli ir izkaltuši), zvīņas atdalās kopā ar māliem.

Folijā cepts breksis

500 g smags breksis, 1 burkāns, 1 sīpolis,
pētersīla sakne, sāls.

Breksi izķidā un nomazgā aukstā ūdenī. Zvīņas neatdala. Zivi no iekšpuses apsāla un arī zvīņas ierīvē ar sāli. Smalki sagriež burkānu, sīpolu, pētersīla sakni un šo maisijumu pilda zivs vēderā. Zivi ietin folijā un 45 minūtes cep cepeškrāsnī.

Zivju sacepums milāniešu gaumē

500 g kubveida gabaliņos sagrieztas zivju filejas,
70 g sarīvēta siera, 2 ēdamkarotes tomātu biezena,
2 ēdamkarotes sviesta, 2 ēdamkarotes miltu, 1/4 l piena,
2 olas, sāls, pipari, augu ēļa.

Sviestu izkausē uz pannas, apcep tajā miltus un atšķaida šo masu ar pienu. Pēc tam pieliek tomātu biezeni un sieru, pieber sāli un piparus. Sakuļ olu dzeltenumus. Visu samaisot, iegūst mērci. Zivju fileju sagriež kubveida gabaliņos, sautē ēļā un pārlej ar mērci. Pēc tam iecilā saputotus olu baltumus. Formu izziež ar ēļu, ieļej tajā sagatavoto masu un cep cepeškrāsnī tik ilgi, līdz tā virspuse klūst zeltaini brūna. Rotā ar citrona šķēlītēm.

Zivju kotletes flandriešu gaumē

500 g svaigu siļķu, 100 g baltmaizes, 1 sīpolis,
2 ķiploka daivīnās, 2 ēdamkarotes anšovu ēļas, 1 ola,
1 ēdamkarote kaperu, pipari, sāls, rīvmaize,
tauki cepšanai.

Notīrtai siļķei izņem iekšas un to samal galas mašīnā kopā ar sīpoliem, ķiploku daivīnām un izmērcētu baltmaizi, pēc tam samaldo masu sajauc ar olām, smalki sagrieztiem kaperiem,

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	3
DZĪVU ZIVJU SAGLABĀŠANA	4
Zivs noņemšana no āķa	4
Zivs satveršana	4
Dzīvu zivju turēšana igvātīs	6
Skavu sistēma dzīvu zivju saglabāšanai (kukans)	7
ZIVJU APSTRĀDE	9
Zivju nogalināšana	9
Zivju sadalīšana.....	10
Zivs filejas atdalīšana	11
Zvīņu un ādas atdalīšana	14
Zivju apstrādes specifika.....	15
Zivju saglabāšana un transportēšana	16
Zivju sālīšana.....	19
Sausais sālījums	20
Slapjais sālījums.....	20
Mazsālītas zivis	20
Ikru sālīšana	21
Uzmanību – lentenis!.....	22
Zivju kaltēšana	23
UGUNSKURU VEIDI LOMA GATAVOŠANAI BRĪVĀ DABĀ	24
Maksķernieku (mednieku) ugunskurs	24
Ugunskurs «zvaigznīte»	25
Ugunskurs «aka»	25
Ugunskurs «piramīda»	25
Nakts ugunskurs	26
Polinēzlešu ugunskurs	26
Lauka kamīns	26

UZ ATKLĀTAS UGUNS GATAVOTAS ZIVIS	27
Zivju zupa.....	27
Trīskāršā zivju zupa	27
Zupa «ar diedzījiem».....	28
Uz «zobentījiem» cepta zivs	28
Uz koka dēļša cepta zivs.....	29
Mālos cepta zivs.....	29
Lapās ietīta oglēs cepta zivs	30
Papīrā ietīta cepta zivs	30
Pelnos cepta zivs	30
Uz iesma cepta zivs	30
Uz akmeņiem cepta zivs	31
Uz oglēm cepta zivs.....	31
Uz atklātas uguns cepta zivs.....	32
MĀJĀS GATAVOTI ZIVJU ĒDIENI	33
Zupas	33
Tradicionālā zivju zupa.....	33
Zivju un kartupeļu zupa.....	33
Zivju zupa I.....	34
Zivju zupa II.....	34
Zivju zupa III.....	34
Zivju zupa grieķu gaumē	35
Zivju zupa bostoniešu gaumē	36
Zivju krēmzupa I.....	36
Zivju krēmzupa II.....	37
Kīšu krēmzupa	37
Lašu krēmzupa ar kausēto sieru	38
Zivju zupa ar skumbriju un konservētu lasi	38
Zivju zupa ar kiplokiem.....	38
Zivju zupa ar sēnēm un kiploku.....	39
Rostovas zivju zupa	40
Zivju zupa zvejnieku gaumē.....	40
Vēdzeļu zupa	40
Vēdzeļu frikadeļu zupa.....	41
Zivju klimpu zupa	41
Zivju frikadeļu zupa I	42
Zivju frikadeļu zupa II	42
Īpašā zivju zupa	43
Zivju zupa mājas gaumē	43
Zivju zupa zvejnieku gaumē.....	44

Dzidrinātā zivju zupa	44
Zivju galvu zupa	44
Samu galvu zupa ar rīsiem	45
Zivju zupa ar grūbām	45
Sterletes zupa ar šampanieti un vistas gaļu.....	45
Sterletes zupa	46
Zivju zupa «Muižkungu»	46
Stores zupa.....	47
Zivju zupa ar pienu.....	47
Zivju zupa igauņu gaumē	48
Zivju zupa ar skābenēm	48
Zivju zupa ar skābenēm un spinātiem I.....	48
Zivju zupa ar skābenēm un spinātiem II.....	49
Zivju zupa ar papriku.....	50
Zivju zupa ar galda bietēm un pupiņām	50
Zivju zupa ar sēnēm bulgāru gaumē.....	51
Karpu zupa ar tomātiem un skābenēm	51
Kaltētu zivju zupa	52
Zivju zupa ar kartupeļiem un putraimiem	52
Kaltētu plaužu zupa.....	52
Reņģu zupa I	53
Reņģu zupa II	53
Kūpinātu zivju zupa.....	53
Zivju zupa ar olām.....	54
Vēdzeļu zupa ar dārzeniem	54
Kapteiņzivs vai luču zupa.....	54
Zušu zupa I	55
Zušu zupa II	55
Zušu zupa III	56
Heka zupa.....	56
Zivju zupa podiņā	57
Zivju soļanka I	57
Zivju soļanka II	58
Zivju soļanka III	58
Laša soļanka.....	59
Borščs ar karūsām	59
Rasolnīks.....	60
Mencas rasolnīks	60
Rasolnīks no sīkām zivīm	61
Harčo.....	61
Skābētu kāpostu zupa ar reņģēm	62

Skābētu kāpostu zupa ar līdaku	62
Aukstā zivju zupa I	63
Aukstā zivju zupa II	63
Aukstā zivju zupa III	64
Aukstā zivju zupa IV	64
Aukstā zivju zupa V	65
 Otrie ēdiens	65
Folijs cepta skumbrija flāmu gaumē	65
Uz iesma cepts zutis holandiešu gaumē	65
Vārīta vēdzele ar sviestu un olu	66
Karpa ar kabačiem un šampinjoniem	66
Cepts zandarts kīniešu gaumē	67
Sautēts zandarts ar mārrutkiem	67
Sautēta vēdzele ar kāpostiem	67
Vārīts zutis ar sarkanvīnu	68
Sautēta līdaka ar skābenēm	68
Vārītas sālītas raudas	69
Sautēti ruduļu veltnīši	69
Sautēts zandarts ar sīpoliem	70
Vīķu gaļas frikadeles ar dārzeniem	70
Brekšu pudiņš	70
Sautētas pildītās līdakas filejas	71
Vārīts ālants tomātu mērcē	71
Vārīta karpa ar āboliem	72
Vārīta karsti kūpināta rauda	72
Vārīta salate baltajā mērcē	72
Sautēta līdaka ar sēnēm	73
Garšvielu novārījumā vārīta vēdzele	73
Vārīti asari ar dārzeniem tomātu mērcē	73
Vārīts sams	74
Vārīta līdaka	74
Vārīts zandarts ar speķi un kartupeļiem	74
Vārīts asaris pergamentpapīrā	75
Rīvmaizē cepta karpa	75
Cepts zandarts ar papriku un tomātiem	75
Cepta vēdzele ar tomātiem	76
Cepts kūpināts breksis	76
Zandarta un kartupeļu sacepums	76
Vēdzele piena mērcē	77
Līdaka sīpolu un sēņu mērcē	77

Raudu kotletes	77
Zandarta kotletes	78
Līdakas un spinātu sacepums ar piena mērci	78
Karūsu rulete.....	79
Vārīta līdaka ar vīnu.....	79
Pildīta līdaka.....	79
Sautēta pikantā līdaka.....	80
Vārīts zandarts ar vīnu	80
Mīklā cepts zandarts	80
Zandarts tomātos	81
Mīklā cepts sams.....	81
Sautēta salate grieķu gaumē	81
Folijā cepts breksis.....	82
Zivju sacepums milāniešu gaumē	82
Zivju kotlettes flandriešu gaumē.....	82
Sautēts zutis ar zaļumiem	83
Mīklā cepts lasis	83
Mencas sacepums	84
Mencas un puravu sacepums	84
Folijā cepta forele ar medu.....	84
Karpa ar sēnēm un apelsīniem	85
Sautētas zivis ābolu mērcē	85
Pildītas zivju kotlettes	86